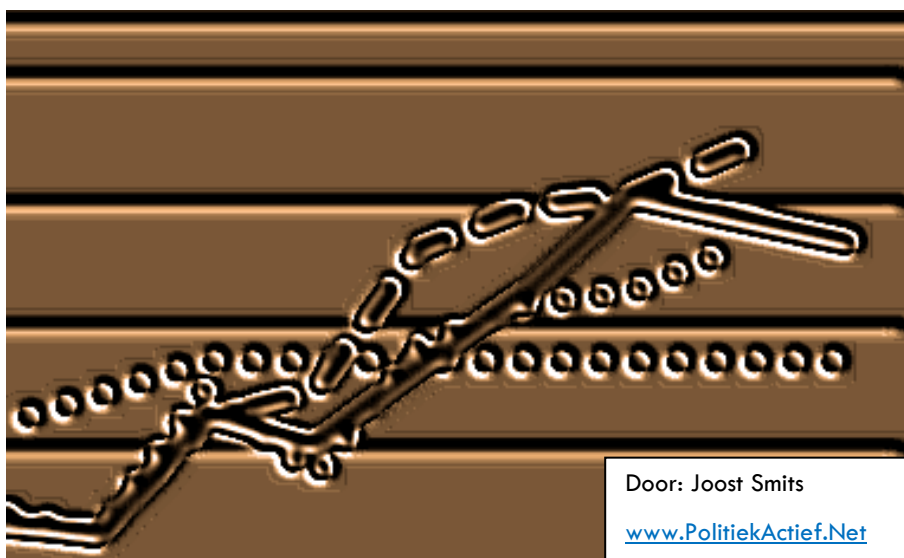


KLEINE STAPJES



Door: Joost Smits

www.PolitiekActief.Net

11-10-2013

Analyse begroting 2014-2017 Lansingerland

Er zitten miljoenen ruimte in de Begroting 2014-2017, zowel op korte als lange termijn. Vooral als het gemeentebestuur zich minder het zoet toe-eigent, en de inwoners minder het zuur toebedeelt. Begrotingen geven soms verkeerde informatie over het vorige en lopende boekjaar. De gemeenteschuld gaat niet meer boven 400 miljoen uitkomen, maar stijgt nog wel dramatisch. Het lijkt erop dat deze begroting uiteindelijk de bestedingen naar een "normaal" niveau laat dalen. Wel laat, en elk jaar dat het niet lukt scheelt dat 11 miljoen aflossing op de gemeenteschuld. De uitgaven aan "Economie en Glastuinbouw" zijn een stuk hoger dan vorig jaar redelijk werd geacht. Dat scheelt zo maar 2 ton per jaar. De investeringen per inwoner, behalve bouwgrond, lopen sinds 2007 volstrekt uit de pas. De curve stijgt alsmaar door, wat tussen 2013 en 2014 12 miljoen euro scheelt.

6 oktober 2013: versie 1

7 oktober 2013: versie 2

11 oktober 2013: versie 3 (incl. Pijnacker-Nootdorp)

SAMENVATTING

Ondanks de betrekkelijkheid van door de gemeente gepubliceerde gegevens kunnen we concluderen dat:

1. Er zitten miljoenen ruimte in de Begroting 2014-2017, zowel op korte als lange termijn.
2. De gemeentebestuurders gunnen zichzelf eerst het zoet, en de inwoners het zuur.
3. Begrotingen geven soms verkeerde informatie over het vorige en lopende boekjaar. Ook de begrote bedragen blijken achteraf veel te ruim.
4. De voorraad huizen en aantal inwoners neemt gestaag toe, en de voorraad bouwgrond gestaag af. Ook al heeft Lansingerland vertraging met het opleveren van woningen. Dat zijn er slechts een stuk of 4.000.
5. De gemeenteschuld gaat niet meer boven 400 miljoen uitkomen, maar stijgt nog wel dramatisch. Lansingerland gaat het gemeten "record gemeenteschulden" uit 2006 breken, maar de curve daalt uiteindelijk.
6. Het lijkt erop dat deze begroting uiteindelijk de bestedingen naar een "normaal" niveau laat dalen. Wel laat, en elk jaar dat het niet lukt scheelt dat 11 miljoen aflossing op de gemeenteschuld.
7. De politiek moet nog even kijken of de ombuigingen op de juiste posten worden gedaan. De uitgaven aan "Economie en Glastuinbouw", bijvoorbeeld, bestaan de laatste jaren dankzij beloftes het over een jaar zuiniger aan te doen. De uitgaven in deze begroting zijn een stuk hoger dan vorig jaar redelijk werd geacht. Dat scheelt zo maar 2 ton per jaar. Opvallend is dat de begrote pieken in de uitgaven vooruitlopen op reserveringen in de begrotingsjaren.
8. De beleidswijziging op Ruimtelijke Ordening is niet helder onderbouwd in de begroting. Wel gaat de gemeente 3 miljoen extra uitgeven, zelfs 3,7 miljoen extra ten opzichte van de plannen van vorig jaar. Kan de gemeente dit wel leveren, als het geld is uitgegeven?
9. De investeringen per inwoner, behalve bouwgrond, lopen sinds 2007 volstrekt uit de pas. De curve stijgt alsmaar door, wat tussen 2013 en 2014 12 miljoen euro scheelt.
10. De belangrijkste stijging is bij bedrijfsgebouwen (gemeentehuis, schoolgebouwen, enz.). Vergeleken met andere gemeenten geeft Lansingerland heel veel geld uit aan investeringen in bedrijfsgebouwen.
11. De gemeente blijkt erg slecht om noodzakelijke investeringen te voorspellen. Daar wordt geld voor gereserveerd dat niet wordt uitgegeven.

Foto voorpagina: JS oktober 2013 (Het Monster)

Na plaatsing op het blog komen meestal reacties binnen ter verbetering. Beschouw dit artikel niet als definitief tot 1 week na de datering.

OVER DE AUTEUR

Joost Smits is bestuurskundige en software-ontwikkelaar. Na een student-assistentchap over public choice geïnteresseerd geraakt in lokale politiek. Politiek actief sinds 1989, schaduwfractie, deelraadslid in Hillegersberg-Schiebroek, deelgemeentelijk wethouder. Sinds 2000 blogger op PolitiekActief.Net, waarbij het minder gaat om "dat vind ik ervan" dan om "wist u dat". Gewoond en gewerkt in Brussel, en gewerkt voor Europese stedennetwerken. Nu bezig met promotieonderzoek naar de geografische spreiding van verkiezingen.

jsmits@prize.nl

www.prize.nl

www.PolitiekActief.Net

Kleine stapjes

ANALYSE BEGROTING 2014-2017 LANSINGERLAND

INLEIDING | EEN

De Begroting 2014-2017 van Lansingerland is verschenen. Los van politieke opvattingen, wat zijn opvallende zaken, wat zijn de grote lijnen? Ik zal proberen dat grafisch te presenteren. Positief is dat deze begroting enige verbetering laat zien, met kleine stapjes, op langere termijn. Opvallend is dat de gemeentebestuurders zichzelf eerst het zoet lijken te gunnen¹, en de inwoners het zuur krijgen (in meerdere opzichten).

Het boek dat ik vorig jaar publiceerde, "De Staat van het Lokaal Bestuur en het Lot van Lansingerland"², krijgt over een maand een vervolg in "Het Einde van Lansingerland". Dit overzicht zal daar deel van uitmaken, met nog meer duiding. Wie meer zoekt kan in het boek kijken (via alle boekhandels, en in alle bibliotheken in de omtrek), of in het drieluik "Wegkijken van de Werkelijkheid", "Ruimte voor Schuld" en "Griekenland aan de Rotte" die vorig jaar op mijn blog verschenen.³

BETREKKELIJK | TWEE

Gemeentelijke financiële stukken zijn als het goed is een weergave van de werkelijkheid. Een adequate samenvatting van alle cijfertjes die rondwaren in de gemeentelijke boekhoudsystemen, en als opgeprikte vlinders hun kleuren tonen met een toelichting.

Tot zover de gewenste situatie. In Lansingerland gaat het anders. Gemeenten zijn wettelijk verplicht om jaarlijks kerngegevens over hun schulden door te geven aan het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het getal dat bij het CBS te vinden is voor de totale exploitatie van 2011 stemt niet overeen met wat in de Jaarrekening staat. Het flatteert de schuldsituatie. Toen ik ernaar vroeg kon de gemeente niet meer erover zeggen dan "*Wellicht kan het CBS u opheldering geven waarom hun cijfers afwijken van de cijfers die de gemeente heeft doorgegeven.*"⁴

Nog opmerkelijker is dat vorig jaar 2 dagen vóór de Begrotingsraad een inlegvel met een heel andere balans werd uitgedeeld. Ambtenaren waren van mening dat ze iets in een verkeerde kolom hadden gezet. Het gevolg was dat de bouwvoorraad opeens met 52 miljoen toenam per 2013, de uitstaande vorderingen verdwenen, en er enig werkkapitaal verschoof van de activa naar de passiva op de balans. Een week eerder waren alle grondexploitaties nog besproken door de gemeenteraad, en was er geen sprake van een aanstaande waardestijging van 52 miljoen.

De gemeenteraad ontving maar één blaadje met een nieuwe balans, zonder verdere toelichting. Als de grondwaarden veranderen, dan zou ook het overzicht van de rente-inkomsten moeten veranderen. Dit soort verschuivingen werken door in de rest van de begroting. Hoe kunnen opeens de uitstaande vorderingen verdwijnen? Geld dat anderen aan de gemeente schuldig waren, was opeens opgelost in het niets.

De gemeente was opeens illiquide geworden (op basis van het quick ratio, omdat de voorraden van de gemeente niet binnen 1 jaar liquide kunnen worden gemaakt). Banken doen dan, bij bedrijven, veel moeilijker over het verstrekken van geld). De gemeente zou niet eens meer met zichzelf zaken moeten doen, omdat Lansingerland niet voldoet aan de eigen aanbestedingseisen.⁵

Maar alle gekheid op een stokje, het vreemde is dat de gemeenteraad gewoon zonder veel morren instemde met die nieuwe begroting. Dat geeft te denken over zowel de kwaliteit van de gemeenteraad, als de kwaliteit van de personen die de stukken opstellen.

In maart 2013 was de complete Begroting 2013-2016 nog niet online. De gemeente was blij met mijn vraag erover: "*Bedankt voor het signaal hiervoor*".⁶ Pas toen ik de toenmalige wethouder Financiën er nog eens over vroeg verscheen

¹ Uitgaande van het streven naar meer budget en meer macht door ambtenaren en bestuurders (ze daarmee gelijkstellend aan andere mensen) van Niskanen http://en.wikipedia.org/wiki/Budget-maximizing_model

² Zie (Smits 2012b), www.politiekactief.net/lotvanlansingerland/ en bibliotheken: <http://cwise.probiblio.nl/cgi-bin/bx.pl?var=portal&fmt=xml&share=addthis&event=tdetail&vestnr=6015&titcode=790733>

³ Te vinden via www.politiekactief.net/artikelen/1209democraticaudit.shtml

⁴ Zie (Gemeente Lansingerland 2013b)

⁵ Zie door Stuurgroep Lansingerland goedgekeurde aanbestedingseisen (Rijswijk 2010)

⁶ Zie (Gemeente Lansingerland 2013a)

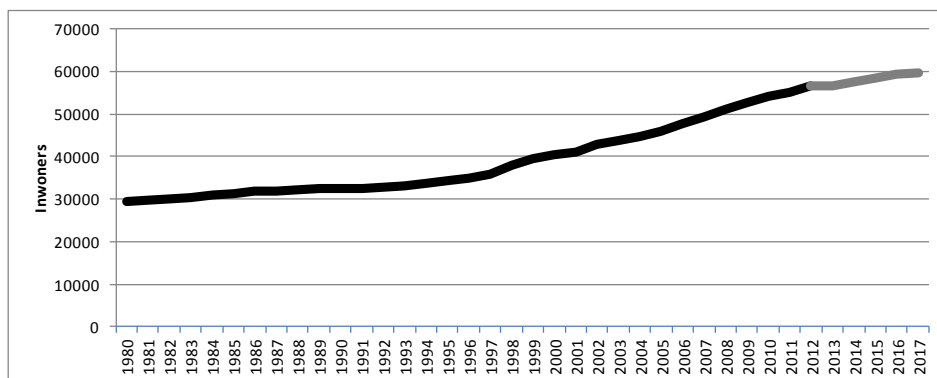
de begroting in mei 2013 online. Inderdaad: er was niets veranderd behalve de balans. De oude balans heb ik zelf online gezet.⁷

Een Lansingerlandse begroting (en vast ook die van andere gemeenten) is dus heel betrekkelijk. We moeten het er maar mee doen. Door deze begroting te vergelijken met de vorige, en de "foute" balans daarin, kunnen we misschien toch inzicht krijgen. Naast vele financiële stukken uit Lansingerland gebruik ik CBS-cijfers.

Het is interessant om te kijken in hoeverre de ambtenaren zich vorig jaar hadden vergist. Is de gemeente inderdaad illiquide de komende jaren? Is de bouwvoorraad toegenomen?

BOUWVOORRAAD | DRIE

We beginnen met een grafiek met de CBS-cijfers van het aantal inwoners van 1980 tot en met de projectie 2013-2017:



FIGUUR 1: INWONERS LANSINGERLAND (BRON: CBS, GEMEENTE)

Het effect van de nieuwbouw is duidelijk te zien. Van iets meer dan 30.000 inwoners in de 3B-dorpen eind jaren 80 wonen er volgens de laatste prognose in de Begroting 2014 in 2017 59.750 mensen in Lansingerland. In mijn analyse van de Tweede Kamerverkiezingen van 2012⁸ viel op dat als je Nederlandse gemeenten op volgorde van grootte zet, Lansingerland hoort bij de helft grootste gemeenten van Nederland. Dat was zowel zo in 2010 als in 2012.

In "Ruimte voor Schuld" heb ik uitgewerkt dat een voorraad bouwgrond onlosmakelijk verband houdt met gemeenteschulden. Dat was in 2006 (vóór de crisis) niet anders dan in 2010 (in de crisis). Wel is er verschil tussen gemeenten hoe hoog de schulden oplopen.

In Lansingerland speelt het speculeren door de gemeente mee. Ik heb dat uitgewerkt in het overzicht "Bederfelijke Waar - Speculaties met bouwgrond in Lansingerland"⁹. Hier de belangrijkste conclusies:

1. Lansingerland heeft gespeculeerd met grond. In de zin dat er a. transacties plaatsvonden, bedoeld om er b. (boek)winst mee te maken, waarbij de gemeente niet van plan was om c. de onderliggende waarde zelf te gebruiken, en d. nam er een zeker risico mee.
2. Rapporten laten zien dat de 3B-gemeenten en Lansingerland naast de Vinex-opgave extra bouwplannen hadden, voor circa 2.100 woningen tussen 2005 en 2010. Waaronder 1.860 extra woningen in Wilderszijde. Het is logisch dat daarvoor ook grond werd verworven. Daarmee werd het speculatierisico vergroot.
3. Lansingerland bevond zich in een bevoorrechte positie, en kreeg een bijna twee keer zo hoge bonus per woning als de meeste andere gemeenten. 65-66 Miljoen van dat vrij besteedbare geld is door de gemeente boekhoudkundig weggestreept.
4. Het is volkomen onbegrijpelijk hoe het plan Wilderszijde doorgezet heeft kunnen worden, nog in 2008. Het is niet verwonderlijk dat het als winkeldochter over is gebleven.
5. Lansingerland heeft voortvarend gebouwd aan de Vinex-opgave, vanaf het begin al. Die is op een paar duizend woningen na gehaald.
6. Het is niet aannemelijk dat de schuldenpositie, of de hoge afschrijvingen van 200-250 miljoen euro, samenhangt met het niet bouwen van 2.324 Vinex-woningen. Dat zou neerkomen op 86.000-108.000 euro afschrijving per woning. Dat is wel erg bederfelijke waar.
7. Het is aannemelijk dat de bouwcrisis invloed had op de financiële problemen van Lansingerland via de extra bouwplannen, en de daarvoor aangekochte grond. Maar of dat alles verklaart is de vraag.

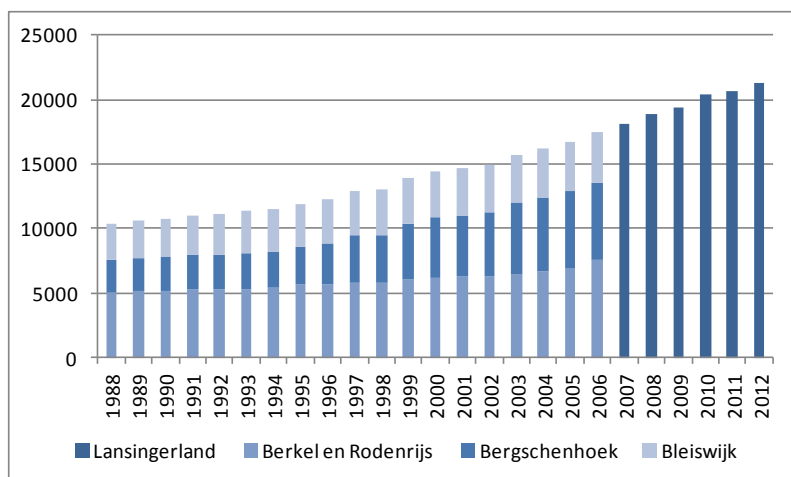
⁷ Zie de financiële stukken aan het eind van deze rapportage

⁸ Analyse in samenwerking met NRC Handelsblad, zie (Smits 2012a)

⁹ Zie (Smits 2013)

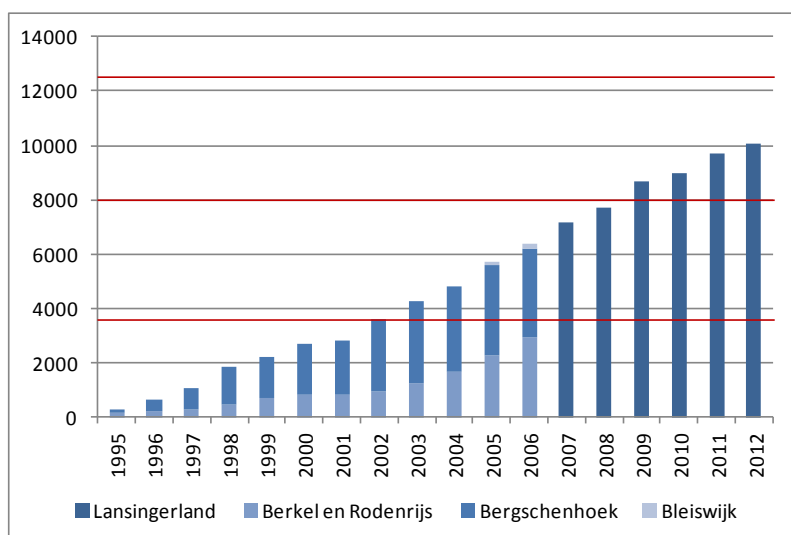
8. Of Lansingerland jarenlang de waarde van de grond voor veel te hoge bedragen in de boeken heeft gezet, en daardoor nu zoveel geld verliest, moet nader worden onderzocht.
9. Om het vertrouwen van de bevolking terug te krijgen moet de gemeente maar eens de cijfers overleggen achter al die vermeende oorzaken van de problemen, want tot nu toe wijst alles op eigen keuzes. Terwijl de bevolking mag opdraaien voor de schade.

Om de begroting te begrijpen zal ik een paar van de grafieken uit "Bederfelijke Waar" hier herhalen. De woningvoorraad ontwikkelde zich evenredig sinds 1988 tot en met 2012.



FIGUUR 2: AANTAL WONINGEN IN LANSINGERLAND, VOORRAAD BEGIN JAAR (BRON: CBS)

De Vinex-opgave was 8.000 woningen. Dat was gebaseerd op gemeentelijke en Stadsregio-plannen uit de jaren 80. De Stadsregio begeleidde de voortgang en rapportages erover, en zorgde voor de verdeling van het bonus-geld dat het Rijk ter beschikking had voor deelnemende gemeenten. De opgave werd verdeeld in een aantal stukken. Eerst 3.600 tussen 1995 en 1999 in Berkel en Rodenrijs en Bergschenhoek, die daarvoor een 2x zo hoge bonus kregen als de meeste andere gemeenten. Vervolgens nog 4.400 daar tussen 2000 en 2005. Naderhand opnieuw 4.400, plus 400 in Bleiswijk tussen 2005 en 2010.

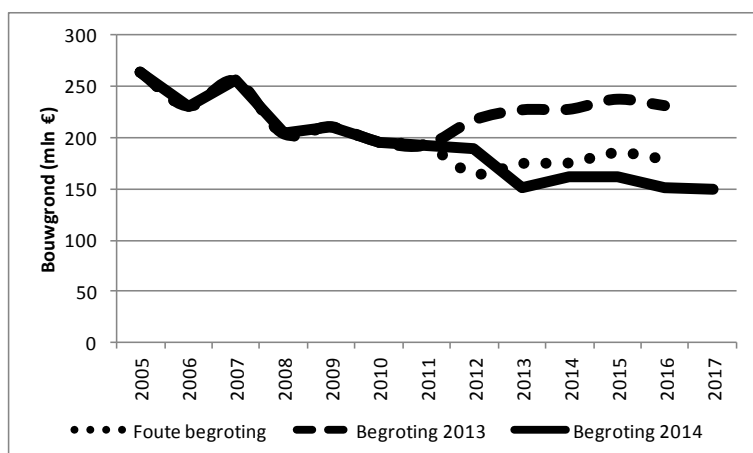


FIGUUR 3: GEREEDGEMAKTE WONINGEN, CUMULATIEF SINDS 1995 (BRON: CBS)

Te zien is dat er tamelijk stabiel woningen werden toegevoegd aan de voorraad. Maar de grens van 3.600, die in 1999 moest worden gehaald, werd pas in 2002 bereikt. En de grens van 8.000 uit 2005 pas in 2009. De grens van 12.400 woningen vóór 2010 is nog altijd niet gehaald.

Toch spreken we over een verschil van "slechts" 2.324 woningen tussen de situatie van 2012 en het streefaantal van 12.400. Dat is nog niet eens zo groot als Wilderszijde (want dat waren 2.650 woningen plus 3 hectare voorzieningen). Samen met de eigen bouwplannen heeft Lansingerland op dit moment ongeveer 4.000 woningen nog te realiseren, waarbij het deel in Wilderszijde niet meer meetelt omdat het "uit exploitatie" is gehaald. Maar de woningbouwambitie daar gaat in tegen diverse haalbaarheidsstudies, en is eigenlijk onbegrijpelijk.

Met de voorraad bouwgrond is iets opmerkelijks aan de hand. Eerst kregen de raadsleden vorig jaar een begroting met een "foute balans", de stippellijn op onderstaande grafiek. Twee dagen voor de raad kwam de "goede balans" op een inlegvel, de streepjeslijn op onderstaande grafiek. De Begroting 2014 is de doorlopende lijn:

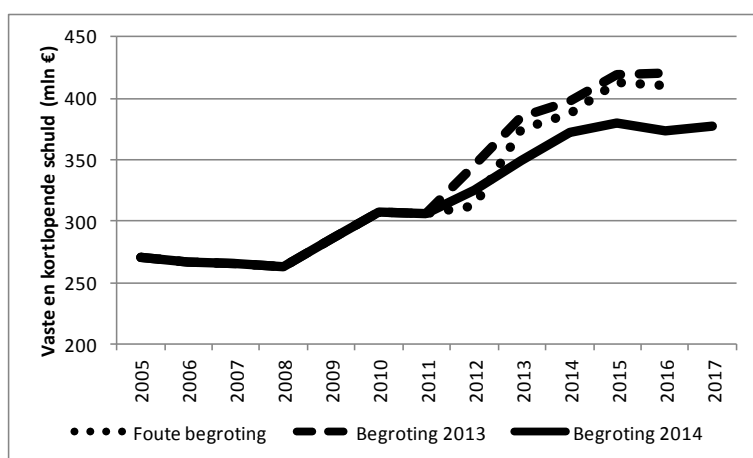


FIGUUR 4: ONTWIKKELING BOUWGROND (BRON: CBS, GEMEENTE)

De cijfers van de Begroting 2014-2017 over bouwgrond komen meer overeen met de "foute" begroting 2013-2016, dan met de twee dagen vóór de begrotingsraad gecorrigeerde versie. Moeten we constateren dat het een gril was? Dat het onverstandig was op basis van een ingeving een niet met de rest van de begroting constaterende balans er in te schuiven? Al maakt het voor goedkeuring door deze gemeenteraad niet uit.

SCHULD | VIER

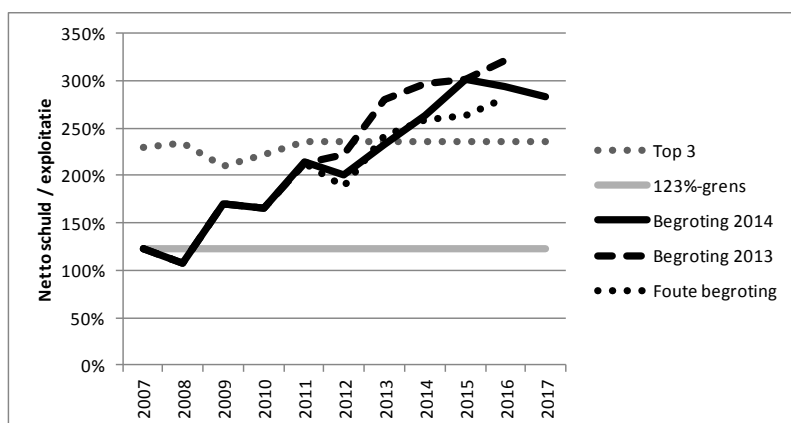
De gemeenteschuld van Lansingerland leek de afgelopen jaren niet te temmen. De Begroting 2014 laat de schuld nog verder stijgen, maar niet meer tot boven 400 miljoen euro.



FIGUUR 5: TOTAAL VAN VASTE EN KORTLOPENDE SCHULD (BRON: CBS, GEMEENTE)

Die absolute getallen zeggen niet zo veel. Want wat is nou een "hoge schuld"? De Vereniging Nederlandse Gemeenten publiceert jaarlijks een ranglijst, op basis van de verhouding tussen de netto schuld en de grootte van de gemeentelijke exploitatie. Dit jaar stond daar een fout in, omdat Lansingerland een verkeerd bedrag had doorgegeven voor de exploitatie, of, zoals Lansingerland zegt, het goed is doorgegeven, maar verkeerd verwerkt.

De ontwikkeling van de Lansingerlandse schuld kan via de definitie van de VNG in relatie worden gebracht met andere gemeenten:



FIGUUR 6: SCHULDQUOTE LANSINGERLAND IN PERSPECTIEF (BRON: CBS, GEMEENTE)

Wat betekenen de lijnen:

- Top 3: in "Ruimte voor Schuld" heb ik van 412 gemeenten data verzameld voor de periode 2006-2010. Het niveau van de gemeente op de derde plaats van hoogste schuldquotes tekent de Top 3-lijn. Voor 2011 heb ik gewoon de gemeente genomen op de derde plaats van de lijst van VNG van dit jaar. En daarna de lijn doorgetrokken.
- De VNG gebruikt nog een ander kengetal, afgeleid van normen van de Europese Monetaire Unie. Gemeenten bóven een bepaald niveau zaten in de gevarenzone. In "Ruimte voor Schuld" bleek dat voor 2006-2010 globaal overeen te komen met een schuldquote van 123%. Lansingerland moet op termijn onder 123% komen, of nog liever onder 100%. In de raadsledennieuwsbrief van de Vereniging Nederlandse Gemeenten van september 2013 noemen ze 130% als het punt waar het rode verkeerslicht aangaat, en tussen 100% en 130% is het oranje. Lansingerland gaat naar 300%, en is rood ingekleurd op de VNG-kaart.¹⁰
- Ook de curves van de schuld volgens de twee versies van de begroting van vorig jaar, en de nieuwe begroting, staan erin.

De hoogste schuldquote in 2011 was van Hengelo met 244%. De hoogste score die ik berekende was in 2006 voor een gemeente met 276%. Lansingerland wordt nog steeds kampioen (meer dan 276%), maar na 2015 lijkt het wat te verbeteren.

Voor het eerst is te zien dat de lijn afkapt. Toch is dat niet het hele verhaal. De dip in 2012 is te verklaren door een uitzonderlijk hoge exploitatie (151,8 miljoen), wat er mogelijk op wijst dat in 2012 onze gemeente extra veel geld uitgaf.

Verder zagen we bij Figuur 5 dat de schuld afvlakte na 2015 en niet daalde. Wel wordt de exploitatie weer opgeschroefd vanaf 2016, wat de curve in Figuur 6 dus laat dalen.

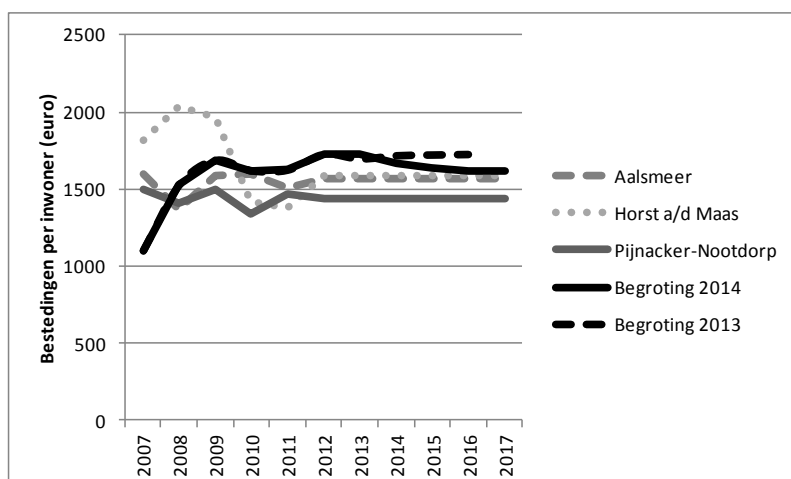
BESTEDINGEN | VIER

In mijn rapport over "Griekenland aan de Rotte" heb ik onderzoek gedaan naar het niveau van de bestedingen van Lansingerland in vergelijking met andere gemeenten. Eerst heb ik gekeken welke gemeenten enigszins op Lansingerland leken, wat betreft groei tussen 2006-2010, gemeentegrootte, en een niet-problematische schuld. Uit de selectie kwamen Aalsmeer (VNG schuldquote 16%, zeer kleine bouwvoorraad), Horst aan de Maas (schuldquote 53%, fusiegemeente in 2010, vandaar de bevolkingstoename, gemiddelde bouwvoorraad) en Pijnacker-Nootdorp (schuldquote 85%, zeer grote bouwvoorraad). Horst aan de Maas was (buiten de onderzochte periode 2006-2010) mede-organisator van de Floriade, en kwam met de zeer tegenvallende resultaten negatief in het nieuws. Lansingerland wilde in Bleizo de Floriade organiseren, en daar geld mee verdienen. Net als overigens met Olympische Spelen, een pretpark met Efteling-achtige bezoekersaantallen, en de nationale schaatsbaan.¹¹

Om de bestedingen te vergelijken heb ik die omgezet per inwoner, grondexploitatie buiten beschouwing latend (!). Het gaat dus om de bestedingen aan diverse beleidsprogramma's, zoals bestuur, sport, cultuur, groenonderhoud, enz., maar niet aan grondzaken:

¹⁰ Zie (VNG 2013)

¹¹ Zie (Smits 2012c)



FIGUUR 7: BESTEDINGEN, ZONDER GRONDEXPLOITATIE, PER INWONER (BRON: CBS, GEMEENTE)

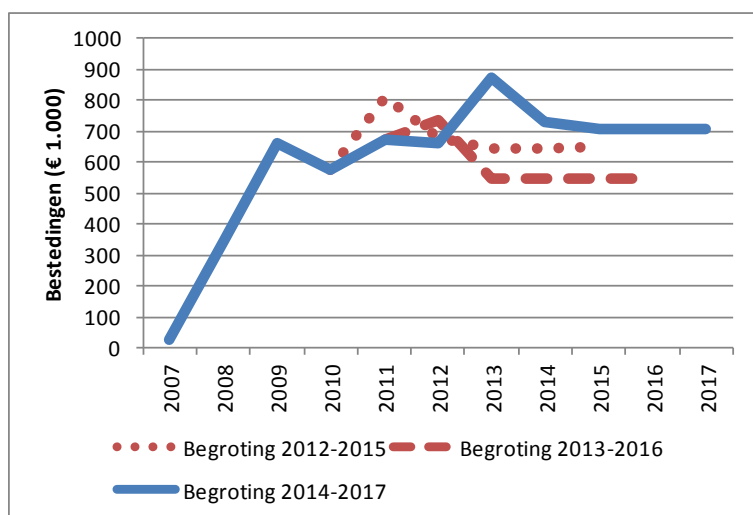
De cijfers voor de drie vergelijkingsgemeenten lopen tot en met 2011, daarna is het het gemiddelde van de laatste drie jaar als doorgetrokken lijn. Voor Lansingerland komen de gegevens uit de diverse financiële stukken.

Vorig jaar viel het verschil tussen de hoge uitgaven van Lansingerland en de andere gemeenten op. Toch al gauw 200 euro per inwoner. Aangezien die andere gemeenten ook sportvoorzieningen, een bibliotheek, en groenonderhoud hebben, zou je in Lansingerland zonder veel consequenties 200 euro per inwoner per jaar kunnen besparen. Maal 56.000=11,2 miljoen per jaar. Door handiger in te kopen. Niet alles bij Appie van A-merken, maar op z'n tijd iets van goedkopere supermarkten en huismerken.

Het lijkt erop dat deze begroting uiteindelijk de bestedingen naar een "normaal" niveau laat dalen. Wel laat. Immers, elk jaar dat je eerder tot inkeer komt kun je zo maar 11 miljoen aflossen van je gemeenteschuld.

Of het gemeentebestuur de juiste keuzes maakt in de ombuigingen is een zaak voor de politieke partijen. Lansingerland besteedt het geld overwegend aan 11 beleidsprogramma's: Bestuur en burger, Actief in Lansingerland, Opgroeien in Lansingerland, Integrale Veiligheid, Maatschappelijke Ondersteuning, Werk en Inkomen, Economie en Glastuinbouw, Bereikbaarheid en Mobiliteit, Ontwikkelingsbedrijf/Grondzaken, Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Milieu, Beheer Openbare Ruimte.

Ik kan er eentje uitlichten, het programma Economie en Glastuinbouw, waar onze burgemeester portefeuillehouder is. De burgemeester kwam in 2007, toen er maar 24.000 euro aan werd uitgegeven. Daarna ging het omhoog:

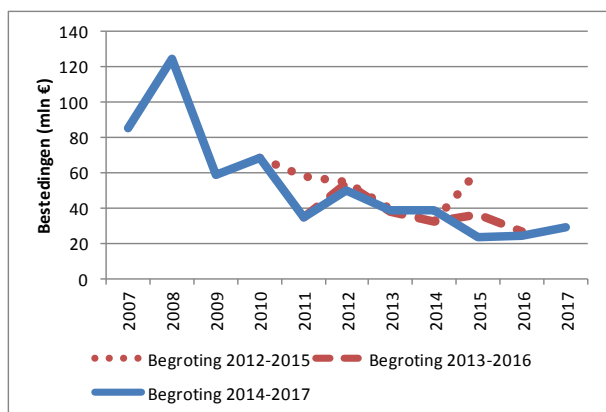


FIGUUR 8: BESTEDINGEN ECONOMIE EN GLASTUINBOUW, LASTEN (BRON: GEMEENTE)

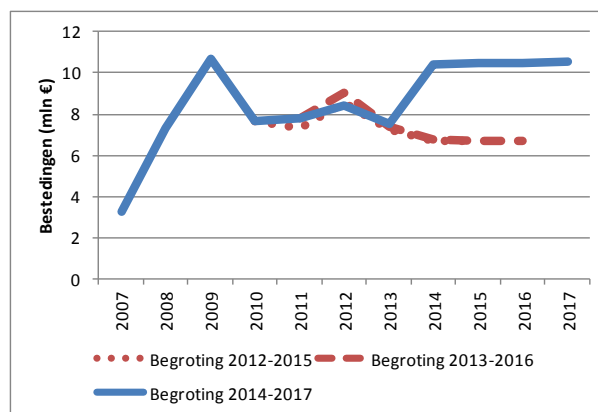
Ik heb er ook even de Begroting 2012-2015 bij genomen. De doorgetrokken streep is de huidige begroting. Er zit een opvallend patroon in. Elk jaar staat iets in de begroting als: "dit jaar gaven we er veel aan uit, maar vanaf volgend jaar doen we zuiniger aan". Vreemd is dat de piek van 2012 niet te zien is in de Begroting 2012 en de Jaarrekening 2012, maar wel in de Begroting 2013. De piek van 2013 is niet te zien in de Begroting 2013, maar wel in de Begroting 2014. De piek van 2011 is wel te zien in de Begroting 2012, maar niet in de Jaarrekening 2011.

Verder valt op dat vorig jaar een veel lager bedrag werd voorzien voor 2013-2016 dan dit jaar voor 2014-2017. Als je dan moet bezuinigen, sportclubs hogere tarieven wil laten betalen, de huizenbezitter voor honderden euro's extra aanslaan, waarom moet er dan 2 ton meer naar de burgemeestersportefeuille dan je een jaar geleden redelijk vond? Is wat de gemeente vanaf 2014 (vanaf blz. 66 in de begroting) gaat doen heel anders dan ze vorig jaar beloofden (vanaf blz. 61 in de vorige begroting)?

Is iets dergelijks ook bij andere programma's te zien? Nee, maar wel iets anders opmerkelijks. Zie de programma's Grondzaken en Ruimtelijke Ordening:



FIGUUR 9: BESTEDINGEN GRONDZAKEN, LASTEN



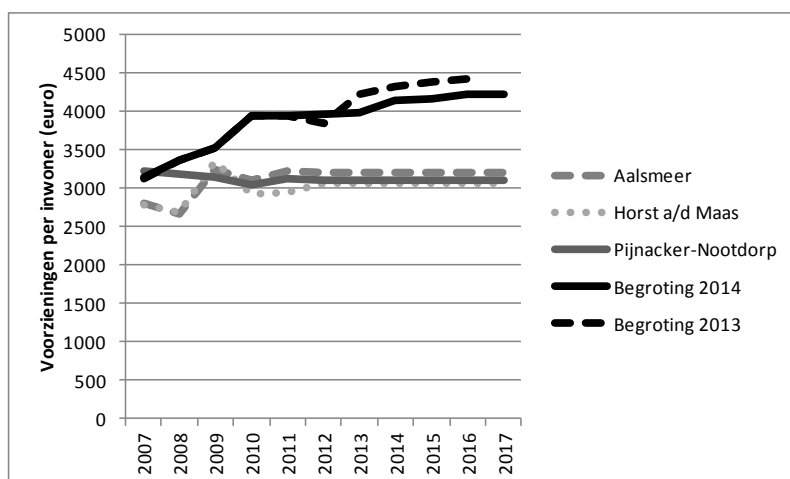
FIGUUR 10: BESTEDINGEN RUIMTELIJKE ORDENING, LASTEN

Dat Grondzaken minder kost is aannemelijk. De gemeente voorziet een verbetering vanaf 2017. Wel opmerkelijk is de kostenstijging bij Ruimtelijke Ordening. Dat was in de vorige twee begrotingen niet voorzien, het is dus een beleidswijziging. Het gaat om ongeveer 3 miljoen euro extra uitgaven per jaar ten opzichte van 2013. In de Begroting 2013-2016 was juist een daling van 7 ton opgenomen. De beleidswijziging is dus 3,7 miljoen euro.

Volgens de tekst van de Begroting 2014-2017 gaat het om vooral "Het versterken van Lansingerland als aantrekkelijke woonomgeving met een plaats voor alle (ook bijzondere) doelgroepen". De beschreven inhoud en indicatoren blinken uit in vaagheid, en het heeft zeer de schijn van een nieuw prestigeproject, waarbij het college vrij met het budget kan gooien. Met als output rapporten en plannen gemaakt door ingehuurd consultants. Zoals we weten is Lansingerland wel goed in het geld uitgeven aan prestigeprojecten, maar niet zo goed erin dat de inwoners er wat van terugzien. Nu zuur en zoet moeten worden verdeeld, is deze besteding misschien iets om te heroverwegen.

INVESTERINGEN | VIJF

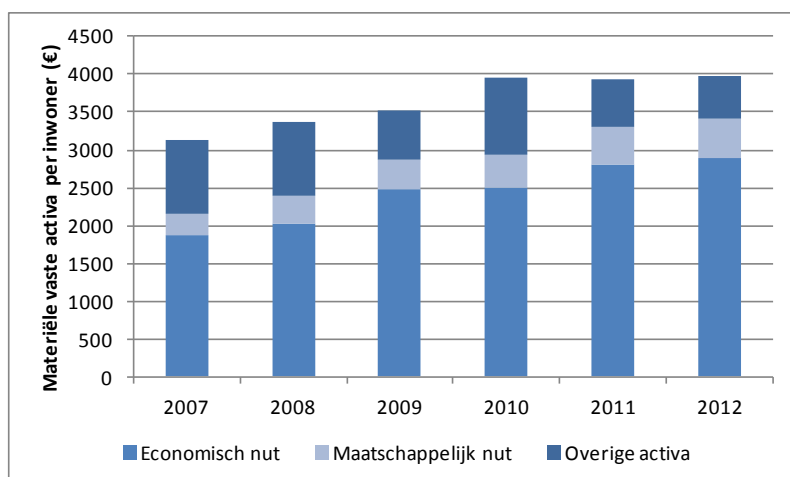
Nu nemen we de investeringen onder de loep. Hoe laat Lansingerland zich vergelijken met Aalsmeer, Horst aan de Maas en Pijnacker-Nootdorp? Bouwgrond buiten beschouwing latend?



FIGUUR 11: INVESTERINGEN ZONDER BOUWGROND, PER INWONER (BRON: CBS, GEMEENTE)¹²

De investeringen per inwoner, behalve bouwgrond, stijgen in Lansingerland, en lopen sinds 2007 volstrekt uit de pas. Positief is dat nu de curve in 2017 bijna omlaag gaat wijzen. Toch stijgt de waarde per inwoner tussen 2013 en 2014 met 129 euro, wat neerkomt op zo maar 12 miljoen euro. In één jaar geïnvesteerd, terwijl de investering al uit de pas loopt. Ten opzichte van 2007 is de investering in 2014 toegenomen met 1.059 euro per inwoner. Als er iets in aanmerking komt als verklaring van de hoge gemeenteschulden, dan is het dat expansieve beleid.

Hoe is dat opgebouwd? Dat is niet te zien in de begrotingen, alleen in de jaarrekeningen. Uitgesplitst naar activa met een economisch nut, activa met een maatschappelijk nut en de rest (niet zijnde bouwgrond) is het plaatje als volgt:

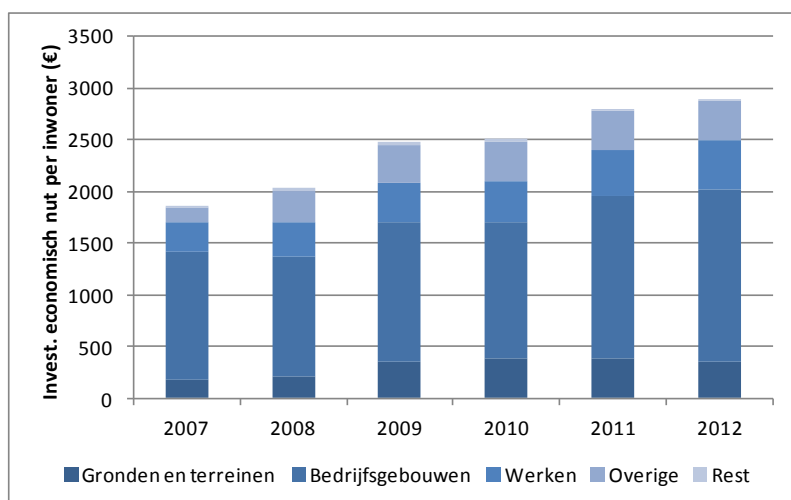


FIGUUR 12: ACTIVA, BEHALVE BOUWGROND, PER INWONER (BRON: GEMEENTE)

De investeringen met uitsluitend een maatschappelijk nut bestaan vooral uit "Grond-, weg- en waterbouwkundige werken". Die zijn verdubbeld per inwoner, van 286 naar 514 euro, ofwel gestegen van 14,1 naar 29 miljoen euro. De bevolking steeg met 14,4% (7.095 inwoners).

De investeringen met economisch nut bestaan vooral uit "Bedrijfsgebouwen". Dat bedrag is gestegen van 61 naar 94,4 miljoen euro:

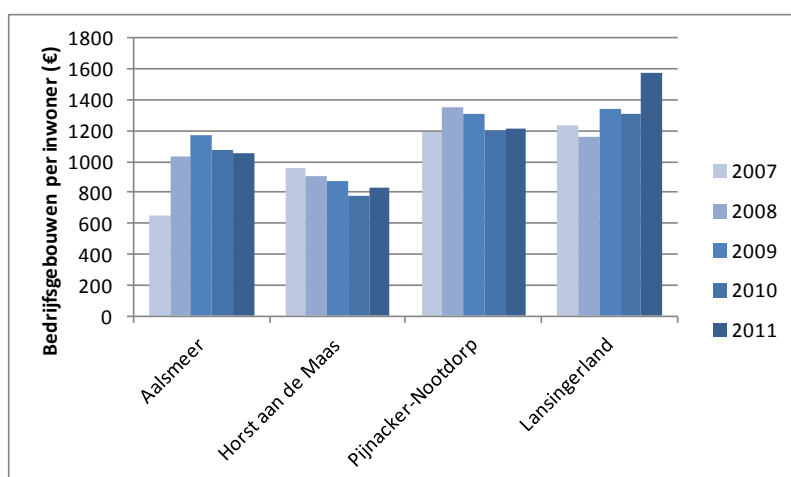
¹² Dit zijn de vaste activa. In de begrotingen specificeert Lansingerland de financiële vaste activa, en de vlottende activa meestal niet, en telt die deels (kortlopende vorderingen) op bij de vaste activa. Daardoor is het beter voor langjarige overzichten de vaste activa te nemen minus de bouwgrond. Voor jaren waarvan alle jaarrekeningen beschikbaar zijn, zijn die natuurlijk maatgevend.



FIGUUR 13: INVESTERINGEN MET ECONOMISCH NUT, PER INWONER (BRON: GEMEENTE)

De bedrijfsgebouwen zijn niet alleen het gemeentehuis, maar ook schoolgebouwen. "Werken" zijn grond-, weg- en waterbouwkundige werken. Bij overige materiële vaste activa gaat het om bijv. de automatisering, kantoor en schoolmeubilair. De "rest"-categorie is de optelsom van kleine posten in de specificatie in de jaarrekeningen: woonruimten, vervoermiddelen, en machines, apparaten en installaties.

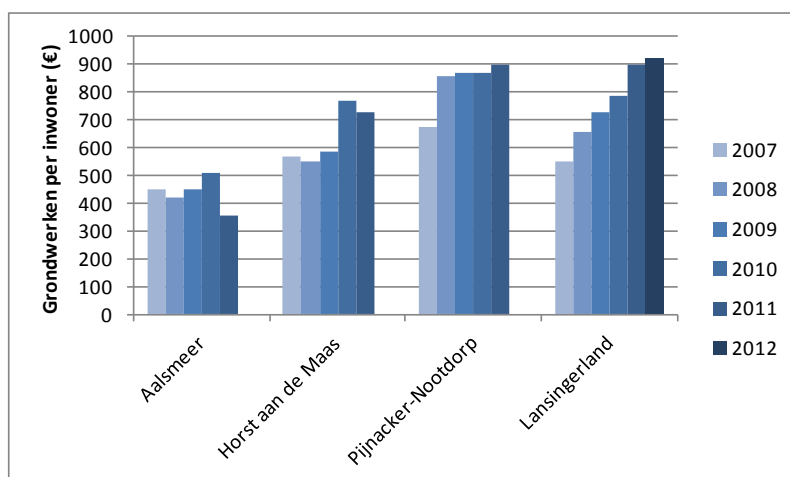
En dan is natuurlijk de vraag: als de bedrijfsgebouwen de grootste investering zijn, is dat een hoog of laag bedrag? Dat kunnen we vergelijken met de eerder genoemde gemeenten, die ongeveer even groot zijn, ook zijn gegroeid, maar geen problematische schulden hebben. Hoe deden die het?



FIGUUR 14: BEDRIJFSGEBOUWEN, PER INWONER (BRON: CBS)

Lansingerland geeft naar verhouding erg veel geld uit aan bedrijfsgebouwen. Sinds 2011 veel meer dan andere gemeenten.

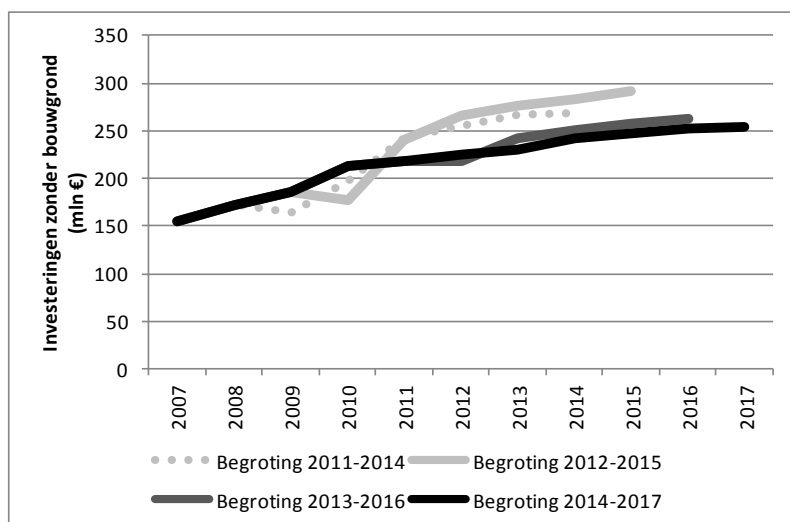
"Grond-, weg- en waterbouwkundige werken" zijn er ook onder het kopje "economisch nut". Bij elkaar opgeteld vormen ze een flink budget. Is dat hoog, of laag?



FIGUUR 15: GRONDWERKEN E.D., PER INWONER (BRON: CBS)

De grondwerken e.d. in Lansingerland zijn niet veel duurder dan in bijv. Pijnacker-Nootdorp, maar ze zijn wel flink duurder geworden sinds 2007: 24,9 miljoen euro tussen 2007 en 2012. In andere gemeenten is dat niet zo. Iets voor de gemeente om te onderzoeken? Deed de aannemer uit 2007 het voor een betere prijs?

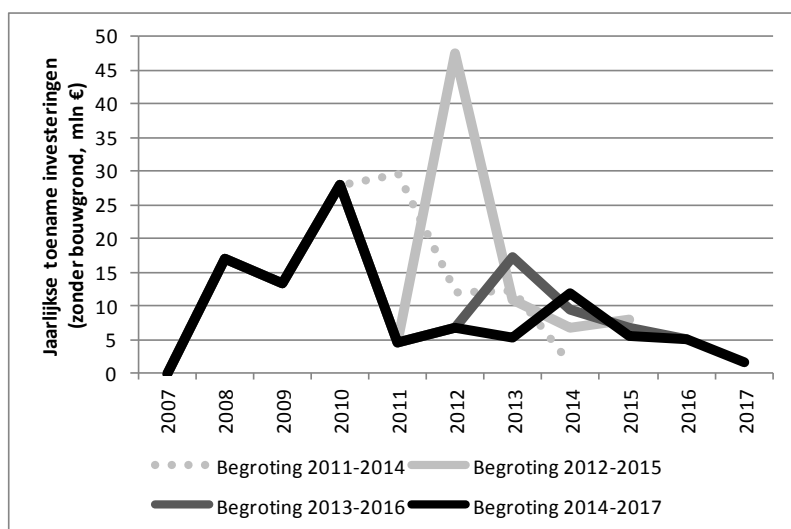
Is er een opvallend mechanisme dat leidt tot die hogere investeringen? Zoiets als bij de bestedingen aan glastuinbouw was te zien? Ik maak een grafiek met de vastgestelde investeringen zonder bouwgrond, en wat daarover werd verwacht in de recente begrotingen. Als volgt:



FIGUUR 16: INVESTERINGEN ZONDER BOUWGROND (BRON: GEMEENTE)

We zien dat in de Begroting 2011-2014 een rare lage waarde voor 2009 stond, net zoals in de Begroting 2012-2015 voor het jaar 2010. Het jaar waarover al een Jaarrekening was vastgesteld op het moment van indienen van de begroting. De hele waarde voor de activa over 2009 en 2010, in de begrotingen voor 2011-2014 en 2012-2015, stemmen niet overeen met de werkelijkheid. Er ontbreekt respectievelijk bijna 22 en 34½ miljoen euro. Dat soort dingen komen vaker voor (zie de dip bij de lijn van de Begroting 2013-2016 bij 2012). De zwarte lijn van de begroting 2014-2017 volgt de vastgestelde jaarrekeningen tot en met 2012. Dat is toch typisch. De gemeenteraad krijgt een begroting voorgelegd, met een kolom over de jaarrekening van het vorige boekjaar, met daarin bedragen die niet kloppen met de werkelijke, op dat moment al vastgestelde, jaarrekening. En er staat een bedrag voor het lopende boekjaar, dat al halverwege is, die dan weer uiteindelijk niet strookt met de komende jaarrekening. Hoe kun je als gemeenteraad met dat soort gemankeerde informatie je werk doen?

Nu maak ik een grafiek waarbij de begrotingscijfers pas worden meegenomen vanaf het eerste begrotingsjaar (de foute kolommen buiten beschouwing latend), en ik laat alleen de toename zien. Dus, als de curve in Figuur 16 snel stijgt is dat een piek en als de curve in Figuur 16 langzaam stijgt zijn dat lage waardes. Dat ziet er zo uit:



FIGUUR 17: TOENAME INVESTERINGEN ZONDER BOUWGROND (BRON: GEMEENTE)

We zien dat de Begroting 2011 een toename verwacht van de investeringen in 2011 ten opzichte van 2010 (die overigens 20 miljoen te laag in de begrotingskolommen stond), en daarna een geleidelijker stijging, en vrijwel stilstand in 2014. De Begroting 2012 beoogde een enorme toename van de investeringen in 2012 ten opzichte van 2011, en daarna een geleidelijkere stijging. De Begroting 2013 regelde een flink budget in 2013, en daarna een geleidelijke stijging. De Begroting 2014 wil dat voor 2014, maar belooft vrijwel stilstand (maar geen afname) vanaf 2017.

Zie dat het de piek van 2012 niet bewaarheid werd. Of de kleinere piek van 2013 werkelijkheid zal worden zien we volgend jaar in de jaarrekening. De kleine piek van 2011 werd juist een veel geleidelijkere stijging. De begroting 2014 denkt dat het meevalt. Maar: alles bóven 0 is dus een begrote stijging met 5, 10, 17, 47 miljoen euro.

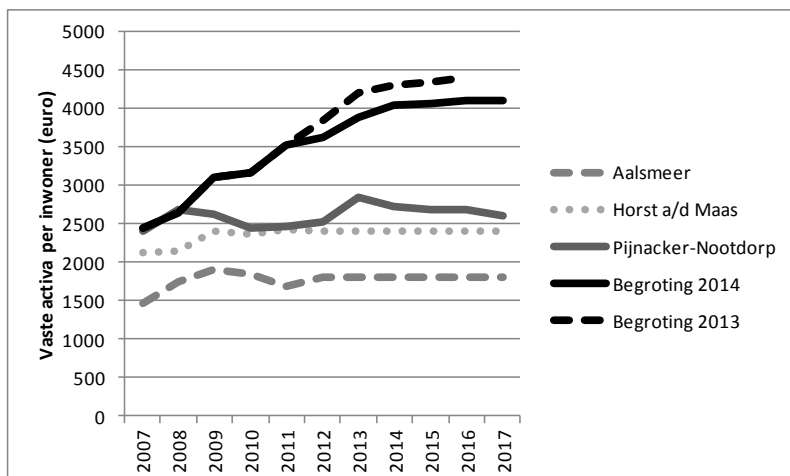
Is de gemeente er zo slecht in om noodzakelijke investeringen te voorspellen? Dan is de lastenverhoging van 2014 misschien ook helemaal niet nodig. Of is het gewoon "salami-politiek" te noemen: telkens een klein stukje nemen, en niet meer teruggeven. Dat is het patroon van de stijgende investeringen.

PIJNACKER-NOOTDORP | ZES

Pijnacker-Nootdorp is op veel gebieden vergelijkbaar met Lansingerland. Treedt zo'n piekcurve als in Figuur 17 daar ook op?

De boekhouding van Pijnacker-Nootdorp is op onderdelen minder gedetailleerd. Ze laten begrotingsposten weg, waardoor de in begrotingen en jaarrekeningen genoemde totale activa bijv. niet overeenstemmen met wat bij CBS is geregistreerd. Wel zijn de vaste activa steeds terug te vinden, en het mooie is dat, anders dan in Lansingerland, de bedragen van jaarrekeningen niet steeds veranderen: wat in jaarrekening 2010 staat voor 2010, staat ook in jaarrekening 2011 voor 2010.

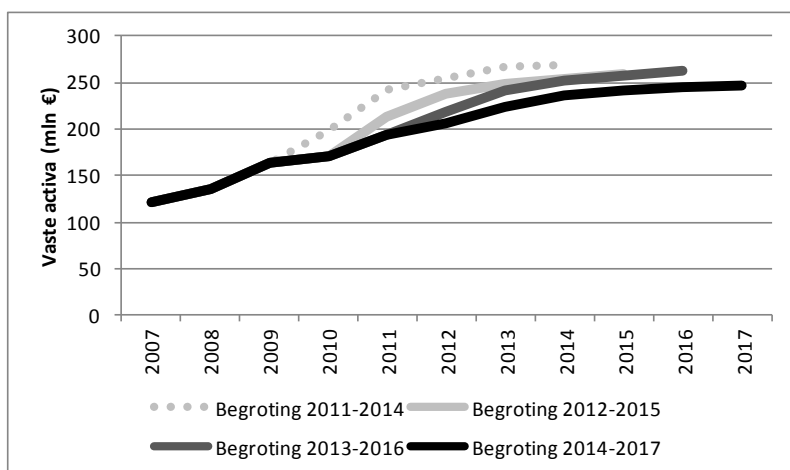
Daarom moeten we een aanpassing doen aan het bestudeerde onderwerp. In plaats van "totale investeringen minus bouwgrond", waardoor eveneens financiële activa worden meegeteld, beperk ik mij tot de vaste activa. Dan eerst voor het overzicht even de curves die we bestuderen.



FIGUUR 18: VASTE ACTIVA PER INWONER (BRON: CBS, GEMEENTEN)

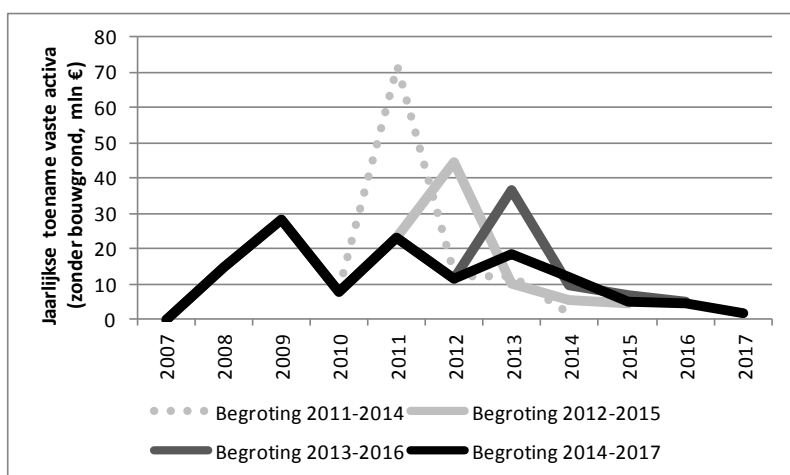
Van Pijnacker-Nootdorp is de hele curve op basis van jaarrekeningen de Begroting 2014-2017 te tekenen, rekening houdend met de bevolkingsprognose.

Hoe goed was Lansingerland met het begroten van de vaste activa:



FIGUUR 19: VASTE ACTIVA LANSINGERLAND (BRON: GEMEENTE)

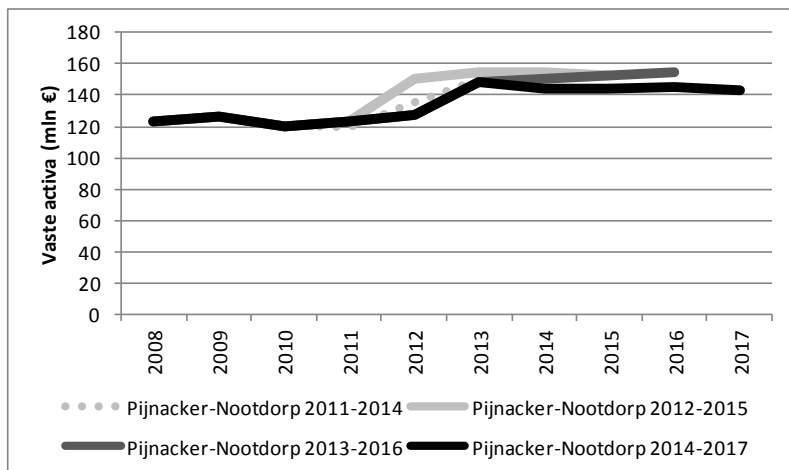
Met de grafiek van de toe- en afnames kunnen we weer zien op welke momenten de stijgingen optraden:



FIGUUR 20: TOENAME VASTE ACTIVA LANSINGERLAND (BRON: GEMEENTE)

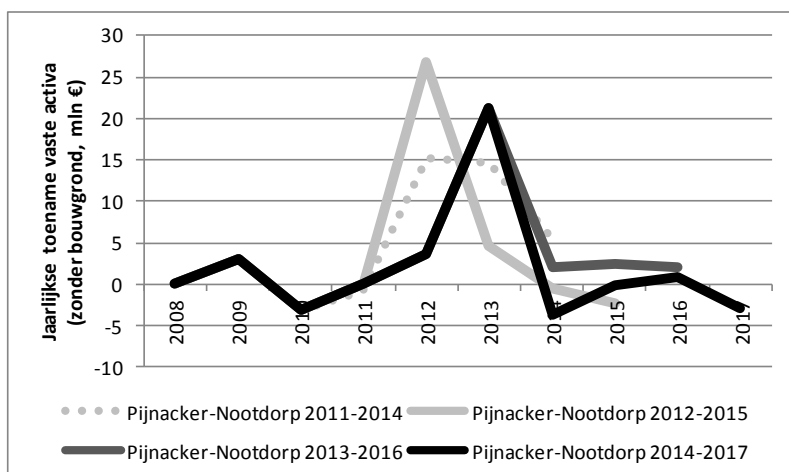
Het bekende beeld van de verspringende pieken, al ontbreekt nu het piekje bij 2014. Blijkbaar was dat te wijten aan financiële activa. Op zich ook opmerkelijk.

Nu Pijnacker-Nootdorp. Eerst de activa:



FIGUUR 21: VASTE ACTIVA PIJNACKER-NOOTDORP (BRON: GEMEENTE)

Waar zitten nu de toenames?



FIGUUR 22: TOENAME VASTE ACTIVA PIJNACKER-NOOTDORP (BRON: GEMEENTE)

Dat is opvallend. De begrotingen van 2011-2014 en 2012-2015 voorspelden een grotere toename van de activa, die inderdaad in de jaarrekening ook terug te vinden is, hoewel minder. De begrotingen 2011-2014, 2013-2016 en 2014-2017 voorspellen een piek in 2013, en de begroting 2012-2015 in mindere mate. Of die optreedt valt te bezien in de jaarrekening komend jaar, maar de eensgezindheid in de voorspellingen is geruststellend.

Het lijkt erop dat Pijnacker-Nootdorp veel beter en eenduidiger de nodige investeringen kan voorspellen dan Lansingerland.

CONCLUSIE | ZEVEN

Ondanks de betrekkelijkheid van door de gemeente gepubliceerde gegevens kunnen we concluderen:

1. Er zitten miljoenen ruimte in de Begroting 2014-2017, zowel op korte als lange termijn.
2. De gemeentebestuurders gunnen zichzelf eerst het zoet, en de inwoners het zuur.
3. Begrotingen geven soms verkeerde informatie over het vorige en lopende boekjaar. Ook de begrote bedragen blijken achteraf veel te ruim.
4. De voorraad huizen en aantal inwoners neemt gestaag toe, en de voorraad bouwgrond gestaag af. Ook al heeft Lansingerland vertraging met het opleveren van woningen. Dat zijn er slechts een stuk of 4.000.
5. De gemeenteschuld gaat niet meer boven 400 miljoen uitkomen, maar stijgt nog wel dramatisch. Lansingerland gaat het gemeten "record gemeenteschulden" uit 2006 breken, maar de curve daalt uiteindelijk.
6. Het lijkt erop dat deze begroting uiteindelijk de bestedingen naar een "normaal" niveau laat dalen. Wel laat, en elk jaar dat het niet lukt scheelt dat 11 miljoen aflossing op de gemeenteschuld.
7. De politiek moet nog even kijken of de ombuigingen op de juiste posten worden gedaan. De uitgaven aan "Economie en Glastuinbouw", bijvoorbeeld, bestaan de laatste jaren dankzij beloftes het over een jaar zuiniger aan te doen. De uitgaven in deze begroting zijn een stuk hoger dan vorig jaar redelijk werd geacht. Dat scheelt zo maar 2 ton per jaar. Opvallend is dat de begrote pieken in de uitgaven vooruitlopen op reserveringen in de begrotingsjaren.
8. De beleidswijziging op Ruimtelijke Ordening is niet helder onderbouwd in de begroting. Wel gaat de gemeente 3 miljoen extra uitgeven, zelfs 3,7 miljoen extra ten opzichte van de plannen van vorig jaar. Kan de gemeente dit wel leveren, als het geld is uitgegeven?
9. De investeringen per inwoner, behalve bouwgrond, lopen sinds 2007 volstrekt uit de pas. De curve stijgt alsmat door, wat tussen 2013 en 2014 12 miljoen euro scheelt.
10. De belangrijkste stijging is bij bedrijfsgebouwen (gemeentehuis, schoolgebouwen, enz.). Vergeleken met andere gemeenten geeft Lansingerland heel veel geld uit aan investeringen in bedrijfsgebouwen.
11. De gemeente blijkt erg slecht om noodzakelijke investeringen te voorspellen. Daar wordt geld voor gereserveerd dat niet wordt uitgegeven.

LITERATUUR

- Gemeente Lansingerland. 2013a. "Brief over 'Beantwoording van uw vragen' van Gemeente Lansingerland", maart 26.
<http://www.politiekactief.net/files/gemlland130326%20over%20begroting.pdf>.
- . 2013b. "Brief over 'Verschil tussen jaaropgave en CBS-cijfers' van Gemeente Lansingerland, afdeling Bestuurszaken", juli 2.
<http://www.politiekactief.net/files/llandbr130702%20over%20CBS%20opgave%20schuld.pdf>.
- Rijswijk, W. van. 2010. "Aanbestedingsleidraad - selectiecriteria gegadigden, goedgekeurd door Stuurgroep Lansingerland". Houten: Grontmij.
<http://www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=32943&f=b1f8daad75ed40768fae3e9a9d382d90&attachment=0&a=369>.
- Smits, J.H.F. 2012a. "Kamerverkiezingen in full swing - Observaties bij de landelijke verkiezingen van september 2012".
<http://www.politiekactief.net/files/Observaties%20Kamerverkiezingen%20TK2012.pdf>.
- . 2012b. *De Staat van het Lokaal Bestuur en het Lot van Lansingerland*. Berkel en Rodenrijs: Boekenbent.com.
<http://www.politiekactief.net/lotvanlansingerland/>.
- . 2012c. "Levend Monopoly in Bleizo - Netwerken in de vriendenrepubliek Lansingerland". Berkel en Rodenrijs.
<http://www.politiekactief.net/artikelen/1212bleizo.shtml>.
- . 2013. "Bederfelijke Waar - Speculaties met bouwgrond in Lansingerland". Berkel en Rodenrijs.
<http://www.politiekactief.net/files/Bederfelijke%20waar1310.pdf>.
- VNG. 2013. "Gemeentelijke schuldposities in kaart". Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
http://www.vng.nl/files/vng/schuld_in_kaart_gemeenten_final_version.pdf.

En de volgende financiële rapportages:

- "Jaarstukken 2006", Gemeente Berkel en Rodenrijs,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=13534&f=aea0ed93f4459c2fde83e0d54dc2c4e1&attachment=0&c=10053
- Concept-jaarrekening 2007 (mei), <https://e-loket.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=13495&f=dd0193a3f6016b6bd1b87057b0a719cf&attachment=0&c=10047>
- "Programmarekening 2007", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=8204&f=afdf1e5d182f25d27473bbb8e2e08385&attachment=0&a=130
- "Programmarekening 2008", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=30517&f=d36bf558704bb642fa74fedb72666913&attachment=1&c=19911
- "Programmarekening 2009", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?fileid=32459&m=1&f=fe06c7649fd1103f704ddc3bae2314ef&attachment=0&a=363
- "Jaarstukken 2010", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=49681&f=9c158aa2494d437736e0f4a7b4c5e222&attachment=&a=581
- "Jaarstukken 2011", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=69969&f=7af6726284c58f253d5bfd49484d2448&attachment=0&a=785
- "Jaarstukken 2012", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=100413&f=82430d2828894325c6d6a67acb90b19c&attachment=0&a=1233
- "Programmabegroting 2011-2014", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?fileid=38825&m=1&f=8e76d5087a466e3d02e631bf462c1c97&attachment=0&a=417
- "Programmabegroting 2012-2015", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=59165&f=a7d1672bae10d4ee56ede6f3e9276095&attachment=0&a=641
- "Programmabegroting 2013-2016", Gemeente Lansingerland, versie 8 november 2012
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=100375&f=809f665c8503bf1a776c2ad03584c854&attachment=0&c=47195 en de vorige versie van de geprognosticeerde balans van 4 oktober 2012
www.politiekactief.net/files/Begroting_2013-2016_oude_balans.pdf
- "Programmabegroting 2014-2017", Gemeente Lansingerland,
www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=115557&f=b0af4a018b7553e5152b500ae9915baa&attachment=0&c=49577